

ORHAN KEMAL'İN ESERLERİNDE MODERNLEŞME, BİREY VE GÜNDELİK HAYAT*

Mehmet Nuri GÜLTEKİN*

Abstract

Aesthetics and literature provide us with information regarding changes and transformations which are evident by their effects on social life. Realist literature, in particular, conceals worlds of different meaning that the fiction of aesthetic dimensions of social facts show us. Along with modernization, the processes of mechanization, urbanization and migration have radically changed the social and economic life in Turkey. Orhan Kemal's novels try to fictionalize the aesthetic dimensions of social transformation and disintegration which Turkish society experienced prior to the 1960s. In his novels, it is possible to see examples of social disintegration, the qualitative changes of class structure and the type of individuals that these produced.

Keywords: Realist Novel, Aesthetics, Modernization, Mechanization, Migration.

Özet: Estetik ve edebiyat, toplumsal yaşamın izlerini taşıyan etkinlikler olarak bizlere toplumsal değişim ve dönüşümle ilgili bilgiler sunar. Özellikle gerçekçi edebiyat toplumsal olguların estetik boyutta kurgulaması olan farklı anlam dünyalarını ihtiva eder. Modernleşmeyle birlikte, makineleşme, kentleşme, göç gibi olgular Türkiye'de toplumsal ekonomik yaşamı kökten değişime uğratmıştır. Orhan Kemal romanları, Türkiye toplumunun 1960'lara kadar yaşadığı bu dönüşüm ve çözülmeyle estetik boyutta kurgulamaya çalışmaktadır. Yazarın romanlarında bu süreçte oluşan toplumsal çözülme, sınıfların yapısındaki nitel değişimleri ve ortaya çıkan birey tiplerini görmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Gerçekçi roman, Estetik, Modernleşme, Makineleşme, Göç.

---

* Ekim 2005'te Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünce kabul edilen doktora tezinin özeti-
dir.

Giriş

Roman, yazarın zamandan ve toplumun nesnel koşullarından kopuk bir estetik yaratımı değildir. Yazar toplumsal birey olarak mutlak bir soyutlanmışlık ya da yalıtılmışlık içinde bulunmaz. Estetik etkinliğin her aşamasında sanatçı yaratıcı imgeleriyle ne kadar varsa, romanda da yazarı çevreleyen nesnel gerçeklik olarak toplum o kadar vardır.

Orhan Kemal'in eserleri sosyolojik bir perspektifle ele alındığında, yazarın toplumsal olguları estetize etmesindeki sosyolojik anlamlara ulaşmak mümkün olabilir. Bundan dolayı, onun eserleri üzerinden giden bir anlama ve yorumlamada, modernleşme ve makineleşme sürecinin (en azından belli bir kesitinin) romanın dünyasından nasıl yansıdığına ulaşmak mümkün olabilir.

Türk Edebiyatındaki gelişiminden bağımsız bir süreçte ele alınamayacak olan Orhan Kemal'in eleştirel gerçekçi roman geleneği de toplumsal tarihsel bağlam içinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla Orhan Kemal'in romanlarının okunması aynı zamanda Türkiye'nin belli bir dönemindeki modernleşme sürecinin estetik ürünlerinin de yorumlanması ve anlaşılmasıdır.

A. Estetik Yaratmanın Temelleri

İnsanın estetik üretimde bulunmasının nedeni, onun ontolojik anlamda diğer canlılarla olan farklılığını da ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, her zaman görülen olgu, farklı toplumsal aşama ya da coğrafyadaki insanların birer sosyal varlık olarak 'estetize' etme eylemlerinin olduğudur.

Sanatın, bilimsel etkinlikle birlikte günlük yaşamdaki düşünce ve duygulardan, tek düze yaşamdan ayrıldığını belirtmek gerekir. Sanatın, hayatın, dünyanın gidişatına karşı çıkan bir 'özü' vardır (Adorno;1985:276). Benzer biçimde Lukacs, estetik ya da sanatsal etkinliğin ortaya çıkmasında toplumsal koşulların belirleyiciliğine dikkat çeker. Ona göre toplumun karmaşası içinde, estetik olandaki 'öznelliğin özünün açığa çıkarılması' sanata yaklaşımda önemli hareket noktalarından biridir (1981:90). Bu yaklaşımdaki genel kabul olarak birey, kendi dışındaki dünyayla sorunsal (problematik) bir ilişki içerisinde ve bundan dolayı estetik anlamda daima üretici olma potansiyelini ve ihtimalini de kendinde taşır. Öznenin (bireyin) içinden gelen bir güçle harekete geçtiğinde 'kurucu olma özelliği' (Lukacs;2003:72-84) söz konusu olur ve ona koşulları hazır olarak verilmediğinden sürekli bir arayış içinde olur.

Genel olarak sanatsal bir etkinlikte estetik değeri ortaya çıkaran, 'doğayla arasında metabolizma ilişkisi bulunan toplum'dur. Çünkü gerçeklik, bireyin ve toplumun bilincinden bağımsız, içinde insanın zorunlu olarak sürekli bulunduğu bir olgudur. Bu olgusalıkta, estetik yansıtma, bir genelleştirmeyi yapar ('tipik'). Estetik yansıtmanın dayandığı ana temellerden biri, onun daima 'insanın yazgısına yönelik' olması ve toplumu düşünürken hiçbir zaman bireylerden bağımsız, soyut gerçeklik olarak algılamamasıdır (Lukacs;1978:192). Herhangi bir sanat dalı, ancak insanın toplum ve doğayla girdiği ilişkilerin bağlamında anlam kazanır. Sanatçının ürünü ortaya koyarken etkilendiği olgular, tarihsel arka plan, sosyal ve düşünsel gerçeklik, kültürel miras, toplumsal belleğin bütün ana çizgileri gibi toplumu ve bireyi yaratan etkenler konunun seçiminde belirleyici güce sahiptir.

Toplumsal yaşantının çeşitliliği ve verili nesnel koşulların belirleyiciliğinin yanında estetik ürün veya sanatsal olgunun yaratımı ve dolaşımı, çoğunlukla 'maddi bir bolluk' gerektirmektedir. Yani her insan topluluğunun estetik yaratımı söz konusu değildir. Bunun için bir 'artı-değer'in olması da gerekiyor (Adorno;1985:229-269).

B. Romanın Toplumsal Yaşamla Bağı ve Gelişimi

Toplumların sosyo-ekonomik koşulları, kültürel gelişim aşamaları ile roman arasında yakın bir ilişki vardır. Roman, burjuvazinin beğenisi, kültürü ve yaşayışının bir sonucu olarak karşımıza çıkar. (Ergin;1983:2) Edebi ürünün yazılı tekil bir metin olmaktan ticari bir emtia olmaya uzanan yolculuğu kapitalizmin gelişimiyle de çakışır. Romanın ortaya çıkışına dek meydanlarda okunan veya anlatılan metinlerin ticari bir değeri yoktu. Fakat teknoloji (matbaa) ve kapitalizmin eşzamanlı gelişimi, toplumsal yaşamın pek çok alanını olduğu gibi burayı da ticari bir "değer" olarak gördü ve onu pazarın bir parçası haline getirdi. Böyle olunca da, artık edebi eser pazarın da kaygılarını taşıyan her hangi bir maldan farksız hâle geldi ve onun ideolojisinin taşıyıcısı oldu (Eagleton;1986:45).

Roman, toplumsal-tarihsel anlamda yaşananları (kendine göre) kendi imgesel dünyasından aktaran bir (estetik) belge niteliğindedir. Edebiyat sosyolojisi, her zaman romanın kendisini ve içinde geliştiği toplumsal çevrenin özelliklerini göz önünde tutmak durumundadır. (Goldmann;1977:6). Her insani olgu gibi edebiyat daha büyük küresel-toplumsal yapının içinde var olabilir. Dolayısıyla tek bir olgunun keşfi için taşıdığımız istek, onun doğasını, anlamını bilmeyi gerektirir. (Goldmann;1981:82). Çünkü edebi bir ürün, toplumsal-tarihsel koşulların bütün izlerini taşıyarak gerçekleşir.

Toplumun varoluşsal gerçekliği ile eserin ortaya konma nedeni çakışır. İkisi bir diğeri için zorunluluk olarak kabul edildikçe, toplum romanının her aşamasında kendini gösterir. Eğer roman yazarın yaratımı ve yansıtmasıyla kimlik kazanıyorsa, toplum bunda mutlaka başat role sahip olacaktır. Ne kadar “aykırı” bir estetik ürün gibi görülürse görülsün, anlam kazanmak ve “okunmak” için diğere bireylere duyulan varoluşsal gereksinim, eseri ortak paydası olan bir değere düzeyine indirir. Anlaşılamayan ve okunmayan bir ürünün estetik değeri her zaman eksik olacağından, hangi türden olursa olsun, sanatçıda ya da yazarın ürününde (bir biçimde) mutlaka toplum vardır.

Lowenthal, edebiyatın, kendi zamanının toplumsal sınıfların, alt-grupların ya da daha büyük anlamda ulusların değerlerini ve diğere ahlaki yargılarını içinde barındıran, sembolleri günümüze kadar aktaran uygun bir taşıyıcı olduğunu söylemektedir (1961:11). Yaşamın sembollerini taşıma özelliği onu gerçek yaşamdakine benzer kültürel karmaşayı kendinde barındıran bir durumda tutar. Her toplumsal sınıf kendi yazarını çıkarır ve her yazar da kendi sınıfının penceresinden dünyaya bakar. ‘Diğere’ sınıflar, toplum ve bütün algılama bu perspektifin ürünü olur. Örneğin, modern romanın öncüsü olarak kabul edilen Don Quixote, tam anlamıyla bir Rönesans romanıdır. Karakterler, zaman ve işlenişteki uyum, Rönesans niteliği taşıır (1957:22).

C. Türk Edebiyatında Orhan Kemal’in Yeri

Batıda burjuvazinin gelişimine denk düşen roman olgusu, Türkiye’de de çok sonra ortaya çıkmasına rağmen, toplumun yüzünü türlü nedenlerden dolayı Batı’ya çevirdiği 19. yüzyılda boy vermeye başladı. Sınıfsal anlamda, toplumsal algı ve ilk romanlardaki dünya yazarların öznel koşullarından da etkilenmiştir.

Asıl gelişimi 20.yüzyılda gösteren Türk romanı üzerinde, savaşlar, bölünmeler, işgaller, Cumhuriyet gibi pek çok olgunun derin izleri görülür. Türkiye’de Cumhuriyet sonrasında gelişmeye başlayan gerçekçi edebiyat yer yer derinlikten yoksun eserler vermiş olsa da, büyük yazarlar da ortaya çıkarmıştır.

Orhan Kemal, 1950’den sonraki eleştirel gerçekçi edebiyat geleneği içinde önemli bir yere sahiptir. İlk dönemlerinde öz yaşam öykülerine dayanan romanları, ilerleyen yıllarda konu ve karakter bakımından oldukça zengin bir perspektife sahip olur. Çukurova’dan Beyrut’a, Adana’dan İstanbul’a değin uzanan geniş coğrafyadaki insanların modernleşme ve tarımda makineleşmenin sonucunda toplumsal yaşantılarındaki çözülme ve değişimi anlatan olay örgüsüyle, karakterleriyle sürecin estetik yansıtmasını yapmaya çabalayan “tipik” eserler ortaya koymuştur.

Gerçekçi edebiyat geleneği, Sovyetler Birliği'nin kuruluşundan sonra kendini, bazen 'Sosyalist Gerçekçi' roman geleneğinin dar sınırları içerisinde gördüyse de, Orhan Kemal, bu akımın dışında bir yazar olarak eleştirel gelenekte eserler vermiştir.

C.1. Orhan Kemal'in Romanlarında Toplumsal Değişimin Seyri

Yazarın romanlarını okumaya başladığımızda, anlam ve olay örgüsü bakımından bir değişimin ve gelişmenin olduğu açıkça görülür. 1949'da yayımlanan ilk romanı "Baba Evi" baştan sonra otobiyografik öğelerin ağırlıkta olduğu bir eserdir. Orhan Kemal'in romancılık serüveninin bu çıkış noktası aynı zamanda, tarihsel ve toplumsal koşulların bir dökümünü vermesi açısından önemlidir. Bundan sonraki süreçte yazar, doğal olarak kendi yaşam gerçeğinden yola koyularak Türkiye toplumun yaşadığı belli bir zaman diliminin romandaki sosyolojisini yapar.

Türkiye'deki değişim, bireysel anlamda zihinsel dönüşümle ele alındığında bu süreç, ilk önce küçük kentlere ya da kırsal kentlere doğru bir 'akış'la başlar. Toplumsal yapının çözülmesi, sözünü ettiğimiz akışı ve dönüşümü getirir. Bu akış, belli bir hıza kadar tarımsal nitelikli Çukurova'da toplanır. Toplumsal dönüşümün hızına, iç ve dış gelişmelerin Türkiye toplumu üzerindeki etkisine paralel olarak daha büyük kentlere doğru yönelir. Değişimin ivmesiyle, özellikle İstanbul, yazarın da onlarla birlikte aktığı bir kent olur.

Temel karakteristikleri dikkate alarak bu hızlı dönüşümü ya da akışı somut bir tarihsel olgu olarak anlatan romanları aşağıdaki gibi tasnif etmek mümkündür:

A) Otobiyografik Romanlarda Toplumun Değişimi ve Çözülme (Baba Evi, Avare Yıllar, Cemile, Dünya Evi, Arkadaş Islıkları)

B) Anadolu'daki Değişimin Topraktaki Yansıması-Kırsalda Büyük Dönüşüm ve Çözülme (Eskici Dükkânı, Murtaza, Vukuat Var, Hanımın Çiftliği, Kaçak, Kanlı Topraklar, Müfettişler Müfettişi, Üç Kâğıtçı, El Kızı)

C) Kırdan Kente Akış, Göç ve Zıtlıklar (Bereketli Topraklar Üzerinde, Gurbet Kuşları)

D) Kentte İnsan (Suçlu, Sokakların Çocuğu, Serseri Milyoner, Devlet Kuşu, Gâvurun Kızı, Bir Filiz Vardı, Yalancı Dünya, Evlerden Biri, Sokaklardan Bir Kız, Kötü Yol, Küçücük)

Yazarın bu sınıflandırmaya tabi tuttuğumuz romanlarını okuma ve anlamaya çalıştığımızda eleştirel gerçekçi edebiyatın toplumsal olguları yansıtmadaki, estetize etmesindeki başarısıyla da karşılaşırız. Romanın somut toplumsal yapının doğrudan bir kopyası olmadığını hiç unutmadan yapılacak bir okuma ve yorumlama sonunda, yazarın kendi dünyasından ve romanının penceresinden olayları, süreci estetize ettiği biçime ulaşmış oluruz. Kuşkusuz ki, yazarın sanatın doğası gereği estetize ettiği gerçeklik basit bir yansımadan ibaret değildir. Fakat yazarın toplumsal bir birey olduğu gerçeği, Orhan Kemal'in romanlarında da var olan toplumsal özü yakalamamızda etkili olan bir genel kabullenmedir. Yazarın Çukurova'dan Beyrut ve İstanbul'a uzanan yaşam çizgisi, ona Türkiye'nin yaşadığı modernleşmenin siyasi ve toplumsal tarihini daha 'gerçekçi' yansıtmada malzeme oluşturmuşlardır.

Yazar, eserleri itibariyle çok farklı zamanlarda çok değişik ve sıra takip etmeyen bir anlatıma sahipken, anlama çabası aynı zamanda romanları 'düzenleme' zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü anlamsal bütünlüğü ya da sürekliliği bu şekilde kurabilmek olanaklı hale gelmektedir. Bütün bu kaygılarla yazarın romanları okunduğunda dönemsel olarak anlam sürekliliğinin olduğu görülebilmektedir:

C.1.1. "Baba Evi"

"Baba Evi" (1993) Orhan Kemal'in otobiyografik öykülerine dayanan romanlarının ilkidir. Bir ailenin temsiliyle, Cumhuriyet sonrasında toplumsal yaşamdaki çatışmaları, mücadeleleri ve sürgünleri anlatan bir romandır. Osmanlı'dan kalan coğrafyaların, insanların ve kentlerin savruluşunu estetize eden bir romandır. Adana'da İttihat ve Terakki'nin yerel temsilciliğinden, Cumhuriyet dönemindeki ilk güçlü ve cesur politik muhalif olmaya, oradan da Suriye ve Lübnan'a uzanan bir sürgün anlatımında yaşanmakta olan toplumsal gerçekliğin eleştirel bir yansımasını buluruz. Karakterler, kültür, kent ya da bütün coğrafya Osmanlı'dan geriye kalanların temsiline dönüşür. Yeni olan her şeye uyum sağlamayan insanların Türkiye'den izler taşıyan bir coğrafyada nasıl buluştuklarını anlatır.

C.1.2. "Cemile"

Türkiye'de modernleşme ve tarımda makineleşme olgusu yeni ilişkiler de ortaya çıkarmıştır. Tarıma dayalı sanayinin Çukurova'da gelişmesi sonucu büyük yığınlar, ucuz emek ve sömürü çarkına girmektedir. Bu süreç yeni ilişki-

ler ve birey tiplerini de yaratır. Yeni zenginleşmeye başlayan köylülerle eski aristokrat kültürün temsilcileri çok değişik ekonomik ilişkilerde karşı karşıya gelir. Geleneksel zihniyetle bürokratik akıl yeni endüstriyel işler bağlamında çatışmaya girer. Tarımsal işler dışında yeni iş olanakları aynı zamanda farklı niteliklere sahip bireylerin sosyal statülerinin değişimini de beraberinde getirir. “Cemile” (2004) 1930’ların Çukurova’sının anlatıldığı bu roman, yazarın yine otobiyografik öğelerin ağırlıkta olduğu romanı olmasına rağmen Çukurova’daki sanayinin bütün yönleriyle gelişiminin bir kesitinin anlatımıdır.

C.1.3. “Eskici Dükkânı”

19. yüzyıldan 1950’lere kadar uzanan süreç Türk toplumu açısından uzun ve çok değişik boyulu olayların da zamanıdır. Osmanlı’nın yerine Cumhuriyet’in kurulması, Osmanlı ülkesinin yaşadığı parçalanma, savaşlar, göçler, gidenler ve gelenler... Bunun gibi pek çok olgunun sığıldığı bu süre aslında toplumsal işleyişte de çok büyük etkiler yapmıştır. Bu durum eski ve yeniyi temsil eden zihniyetlerin mücadelesine dönüşür. Dahası, Türkiye’ye göçmen olarak gelenlerle ‘yerli’ vatandaşlar arasında sanıldığı gibi aksine çok ciddi mücadeleler olmuştur. Orhan Kemal’in “Eskici Dükkânı” (1973) romanı bütün bu olaylar örgüsünü ve karakterleri yansıtmaya çabasıdaki bir eserdir. Trablus’ta bir Osmanlı askeri olarak ayağı kesilen yaşlı eskicinin (Topal) yaşam çizgisi, aynı zamanda Çukurova’daki feodal ilişkilerin, üretim anlayışlarının da bir tarihini yansıtır. Cumhuriyet’ten sonra göçmen olarak gelenlerle yaşanan gerilimler “Topal Eskici” karakterinin gözünden yansıtılır. Yazar, asıl sorunun göçmen ya da yerli olmaktan çok yeni üretim ilişkilerine uyum sağlayamamak olduğunu romanda vurgular. Teknolojiye, üretim biçimlerinde karşı gösterilen direnç zamana karşı gösterilen dirence ve tepkiye dönüşür. Burada eskiyi temsil eden Topal Eskici ve onun gibiler kaybeder. Bu roman aynı zamanda, ailenin çözülmesinin de romanıdır. Geleneksel yapılar çözüldükçe, feodal ya da eski işleyişin devamında diretenler kaybeder. Güçsüzleşir. Nitekim Topal Eskici’nin yaşamı da yazar tarafından bir düşüş olarak estetize edilir.

C.1.4. “Murtaza”

Orhan Kemal’in Türk Edebiyatındaki başlıca eserler arasına giren romanıdır (2003). “Eskici Dükkânı”nda anlattığı “göçmenlik” olgusunu burada da sürdürür. “Murtaza” karakteri hem göçmenliğin, hem aklın ve dürüstlüğün, hem de toplumsal genel anlayışın temsiline dönüşür. Nadir bir karakter olarak estetik yaratımın özgürlüğü dâhilinde belki de “ideal bir tip” olarak değerlendirilebilir.

1930 ve 40'lı yıllardaki Türkiye toplumunda, bütün siyasi ve düşünsel gerçekliğin ironik bir temsilidir. Otorite ve bürokratik işleyişe yatkın olan zihniyetinden dolayı Murtaza, toplumsal yaşama zıt bir şekilde rasyoneldir. Görev ve emirlere karşı gösterdiği sonsuz bağlılık sayesinde var olur. Yunanistan'dan Türkiye'ye göç eden çoğunluk bireylerden farklı olarak idealleri uğruna yaşayan biridir. Kendi kızının ölümüne neden olabilecek kadar gözü kara bir görev makinesi oluşu, onun simgesel yalnızlığının da sebeplerinden biridir. Dolayısıyla, Murtaza, II. Dünya Savaşı sıralarında Türkiye'deki genel vatandaş zihniyetine uyan trajik bir karakterdir.

C.1.5. “Vukuat Var”, “Hanımın Çiftliği” ve “Kanlı Topraklar”

Çukurova bölgesinde toprakta meydana gelen değişmeler de kentte, sanayiye olanlarla yakından bağlantılıdır. Büyük toprak sahipliği ve yarı-feodal işleyişin makineleşmeyle birlikte hangi boyutlarda güç kazanan ilişkiler ağına girdiğini bu eserlerden görebilmek mümkündür.

Bu anlamda, yazarın üçlü bir seriden oluşan romanlarından ikisi “Vukuat Var” (1989) ve “Hanımın Çiftliği”dir (2003). Feodal bir despot olan büyük toprak sahibi Muzaffer Bey'in yaşam öyküsünden, makineleşme, Atatürk Devrimleri, çok partili yaşama geçiş, II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşmaya başlayan yeni güç dengeleri gibi pek çok yeni olgunun küçük kesiti aktarılır. Demokrat Parti'nin politikalarının yerli egemenler tarafından nasıl kabul edildiği, küçük çiftçi ve topraksız köylülerin bilinçten yoksun güçsüzlüklerinin de anlatımlarına dönüşürler.

Aynı olgunun farklı boyutlarını anlatan “Kanlı Topraklar” (1972) romanındaysa düşen, yoksullaşan, azalan bir sınıfın karakteriyle onun zenginliğini ele geçirmeye çalışan yeni zenginlerin anlatımı vardır. Yeni zenginleşme biçimlerine paralel olarak 1930'lu yıllarda zenginlikler de el değiştirmektedir.

C.1.6. “Bereketli Topraklar Üzerinde” ve “Gurbet Kuşları”

Makineleşme kırsal nüfusun yapısında ciddi değişimlere yol açar. Sanayi ve teknolojinin gelişimiyle birlikte toprakta göçe hazır bir nüfus biriktirir. Göç bu nüfusun tek çıkış yoludur. Kentlerde ve tarımda makineleşmenin insan emeğine olan gereksinimi ucuz emek gerekliliğiyle birleşince büyük köylü nüfusun ilk önce yakın bölgelere göç ettiği görülür.

Yazarın “Bereketli Topraklar Üzerinde” (2003) romanı bu nüfusun İç Anadolu'nun köylerinden Çukurova'ya mevsimlik işçi olarak inişinin etrafında

gelişen olay örgüsü üzerine kurulur. Geleneksel değerler, niteliksiz işçilik, Çukurova'nın tarlalarında ve çırçır fabrikalarındaki acımasız çalışma koşulları, üç köylünün bütün yaşamlarını alt üst eder.

Yazarın bütün romanlarında egemen olan ana temalardan bir olarak 'nitelikli işçilik' ya da makine bilgisine sahip 'usta'lığın ayırt edici özellikleriyle de karşılaşırız. Ustalık hem ciddi bir sosyal statüye hem de bir bilince karşılık gelmektedir. Dolayısıyla, bu roman üç köylüden ikisinin niteliksiz yığınlardan farksız bir şekilde, onların ortak kaderini paylaşarak yenilgisini anlatırken, nitelikli iş sahibi olan, usta olan bireylerin, bu süreçte nasıl ayakta kaldıklarının da anlatımına dönüşür.

"Gurbet Kuşları" (2002), göçün ve kente akışın ikinci ve daha büyük olanını anlatır. Köylü kitlelerin İstanbul'a göçlerinde karşılaştıkları gerçeklik romanın ana örgüsünü oluşturur. Kentle ve kentlilikle karşılaşmanın köylüler üzerindeki ağır baskısının anlatımı söz konusudur.

Gecekondu olgusu, DP'nin siyaseti ve liberal iktisadın bireylerin yaşantısındaki etkilerine de rastlarız. Çukurova'ya göç eden ilk kuşağın çocuklarının gerçekleştirdikleri ikinci ve daha büyük göç olgusunun toplumsal yansımalarını bu romanda görürüz.

Sonuç

Türkiye'nin yaşadığı modernleşme olgusunun izleri ve etkileri edebiyatta, özellikle de romanda görülebilir. Toplumsal birey olan yazarın, nesnel somut koşulların estetik dünyasından yansıyarak/kırılarak aktardığı roman karakterleri ya da olay örgüsü bizlere yaşanan sürecin anlaşılması için gerekli sosyolojik anlamları da sunar. Bu amaçla Orhan Kemal'in romanlarının çözümlenmesi, yazarın estetik yansıtmaya tabi tutarak, kendine göre yeniden kurguladığı toplumsal gerçekliği yorumlama imkânı verir. Karakterler ve olay örgülerinin yorumlanması, toplumsal gerçekliğin estetize edilmiş dolayımı hakkında anlamlar barındırır. Makineleşmenin tarımsal yapının işleyişindeki çözücü etkisinin yanında farklı düşünsel, kültürel dünyaları karşı karşıya getirdiğini görürüz.

Kaynaklar

- ADORNO, Theodor W. (1985), "Bağlanma" (içinde), *Estetik ve Politika* (Der. Ünsal Oskay), İstanbul: Eleştiri Yayınevi.
- ADORNO, Theodor W. (1985), "Baskı Altında Uzlaşma" (içinde), *Estetik ve Politika* (Der. Ünsal Oskay), İstanbul: Eleştiri Yayınevi.
- EAGLETON, Terry (1986), *Criticism & Ideology*, London:Verso.
- ERGİN, Seçkin (1983), *Amerikan Romanı 1900-1950*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- GOLDMANN, Lucien (1977), *İnsan Bilimleri ve Felsefe* (Çev. Afşar Timuçin& Füsun Aynuksa), İstanbul: Kavram Yayınları.
- GOLDMANN, Lucien (1981), *Method In The Sociology of Literature* (Edt. & Tran. William Q. Boelhower), London: Basil Blackwell.
- KEMAL, Orhan (1993), *Baba Evi*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- KEMAL, Orhan (2004), *Cemile*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- KEMAL, Orhan (1973), *Eskici Dükkânı*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- KEMAL, Orhan (2003), *Murtaza*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- KEMAL, Orhan (2003), *Hanımın Çiftliği*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- KEMAL, Orhan (1972), *Kanlı Topraklar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KEMAL, Orhan (1989), *Vukuat Var*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- KEMAL, Orhan (2003), *Bereketli Topraklar Üzerinde*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- KEMAL, Orhan (2002), *Gurbet Kuşları*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- LOWENTHAL, Leo (1957), *Literature and The Image of Man: Sociological Studies of the European Drama and Novel 1600-1900*, Boston: The Beacon Press.
- LOWENTHAL, Leo (1961), *Literature, Popular Culture, and Society*, New Jersey: Prentice-Hall.
- LUKACS, Georg (1978), *Estetik-1* (Çev. Ahmet Cemal), İstanbul: Payel Yayınevi.
- LUKACS, Georg (1981), *Estetik-2* (Çev. Ahmet Cemal), İstanbul: Payel Yayınevi.
- LUKACS, Georg (2003), *Roman Kuramı* (Çev. Cem Soydemir), İstanbul: Metis Yayınları.